

ANITA CELINIĆ

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
acelinic@ihjj.hr

MIRA MENAC-MIHALIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
miramenacmihalic@gmail.com

GEOLINGVISTIČKI POGLED NA ZAVRŠNO *L* GLAGOLSKOGA PRIDJEVA RADNOG U KAJKAVSKOM NARJEČJU U HRVATSKOJ

Razvoj završnoga *l* općenito, a u okviru toga razvoj završnoga *l* u muškom rodu jednine glagolskoga pridjeva radnoga, jedna je u nizu fonoloških pojava čije izoglose presijecaju područje hrvatskoga jezika. Kuda te izoglose prolaze? Podudaraju li se one s tradicionalnom podjelom hrvatskoga jezika na narječja i njihove dijalekte? Nakon napravljenih analiza za štokavsko i čakavsko narječje, navedena se problematika analizira za područje kajkavskoga narječja, na temelju građe za jezične atlase (HJA, OLA),¹ građe prikupljene u drugim istraživanjima te one objavljene u dijelu literature. Problematika se obrađuje geolingvističkom metodologijom, a rezultati analize prikazuju se na jezičnoj karti.

1. Uvod

Do sada smo analizirale i kartografirale razvoj završnoga *l* u štokavskom (Menac-Mihalić i Celinić 2019), u čakavskom narječju (Menac-Mihalić i Celinić u tisku) te u dijelu kajkavskoga narječja – u govorima Hrvatskoga zagorja (Celinić 2021). Nastavljajući proučavanje iste teme u ovom radu obuhvatile smo cijelo kajkavsko narječje u Hrvatskoj. U pristupu analizi i pri kartografskoj obradi, gdje je bilo moguće, nastojale smo se držati pristupa i načela uspostavljenih u

¹ Rad je napisan u okviru projekta *Lingvistička geografija Hrvatske u europskome okružju* (LinGeH) koji pri Sveučilištu u Zadru financira Hrvatska zaklada za znanost pod brojem HRZZ 3688.

spomenutim dosadašnjim radovima, kako bi i ovaj tekst s njima bio kompatibilan te se mogao smatrati njihovim svojevrsnim nastavkom.

Morfem *l* nastao je gubitkom završnoga šva od jora (*-l̥ > -l̥ > -l).²

2. Metoda rada

Analizom su obuhvaćeni glagoli sa strukturom završnoga sloga samoglasnik + *l*. Tipovi glagola sa slijedom slogotvorno *r* + *l* (npr. *tro*, *dro*, *umro*) ovdje se ne razmatraju.³

U nekoliko govora javljaju se dvostrukosti, u jednom i trostrukost. Inačice su sustavne i pretkazive, tj. moguće su kod svakoga glagola ili kod glagola određenoga tipa. Takve se inačice odjeljuju dvjema uspravnim crtama (||), a na karti su označene dvama (ili trima) znakovima.

U kartografiranju nismo uzele u obzir rijetke primjere odudaranja od općih pravila.

3. Mreža punktova, građa i transkripcija

U analizi je obuhvaćeno stotinjak punktova. Većinu građe pronašle smo u ispunjenim upitnicima za *Hrvatski jezični atlas* (HJA) i *Općeslavenski lingvistički atlas* (OLA), dio je rukopisna građa prikupljena drugim istraživanjima, a manji je dio građa iz objavljene literature. Izvori građe navedeni su u posebnom odjeljku na kraju rada.

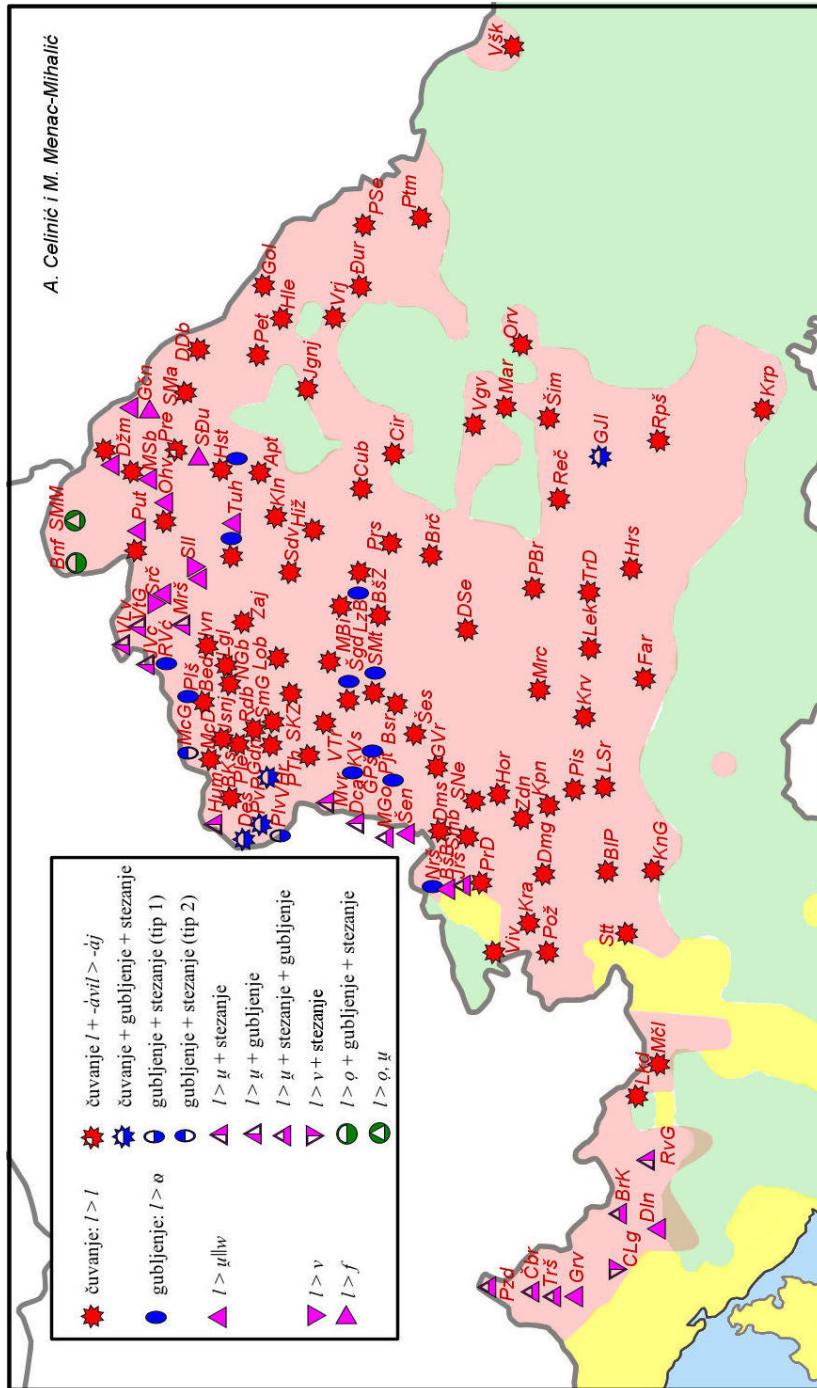
U radu je za svaki punkt zadržana transkripcija iz izvora građe,⁴ osim kod znaka za kratki naglasak, koji smo ujednačile u ^ˈ.

---

² O tome više u Celinić 2021 i Menac-Mihalić i Celinić 2019 te u tisku.

³ Ibid.

⁴ O postupcima ujednačavanja transkripcije vidi u Celinić 2021.

Karta 1. Razvoj završnoga /l/ u muškom rodu jednine radnoga pridjeva u govornima kajkavskoga narječja

4. Analiza

Kajkavski se govori prema razvoju završnoga *l* u muškom rodu jednine radnoga pridjeva mogu razvrstati u dvije osnovne skupine.

Prvu skupinu čine govori u kojima je odraz, odnosno razvoj ishodišnoga završnoga *l* neuvjetovan, kod svih glagola isti, jer ne ovisi o tipu glagola, odnosno o samoglasničkoj i naglasnoj strukturi zadnjega ili jedinoga sloga radnoga pridjeva. U tu skupinu ulazi prvih pet tipova razvoja.

4.1. Čuvanje: $l > l$ (★)

Čuvanje *l*, odnosno razvoj $l (l) > l$ najprošireniji je tip prve skupine. Taj je razvoj karakterističan za glavninu kajkavskih govora – najveći dio središnjih, sve istočne i južne te neke zapadne govore. Zabilježen je u punktovima: Apatovec, Bednja, Biškupec Zelinski, Blatnica Pokupska, Brčevac, Bregi Kostelski, Cirkvena, Cubinec, Desno Trebarjevo, Domagović, Domaslovec, Donja Dubrava, Donja Zdenčina, Donji Macelj, Dubrava Zabočka, Dugo Selo, Đurđevac, Gola, Gornja Jelenska, Gornja Konjščina, Gornja Plemenščina, Gornja Šemnica, Gornje Vrapče, Gredenec, Hižanovec, Hlebine, Horvati, Hrastelnica, Hrastovsko, Ivanec, Jagnjedovec, Kalnik, Knez Gorica, Kostelsko, Krapje, Krašić, Kravarsko, Kupinec, Lekenik, Lepoglava, Lijevo Sredičko, Lobar, Lukovdol, Marija Bistrica, Martinac, Močila, Mraclin, Novaki Bistranski, Novi Golubovec, Orlovac, Oroslavje, Peteranec, Pisarovina, Pitomača, Podravske Sesvete, Posavski Bregi, Požun, Preseka, Prodin Dol, Prosenik, Radoboj, Repušnica, Samobor, Stari Farikašić, Stative, Sudovec, Sveta Marija, Sveta Nedelja, Sveti Križ Začretje, Šestine, Šimljanik, Vagovina, Vaška, Veliko Trgovišće, Virje, Vivodina, Zajezda; dubletno u punktovima Držimurec, Laz Bistrički, Mala Subotica, Orehovica, Putjane, Sveti Matej, Šagudovec i tripletno u punktu Tuhovec.

Dugo Selo: *bil*, *čęsal*, *dęl*, *sęl*, *zęl*, *zięel*, *zųl*⁵

Prosenik: *orųl*, *pusękal*, *sęjal*, *cvęl*, *rękal*, *slęikal*, *jųl*, *vučil*, *kųsul* ‘kosio’, *govųurul* ‘govorio’, *zųl*, *ųbųl*

Samobor: *smęjal se*, *išel*, *vudril*, *svedočil*, *sęl se*, *dęl*, *zęl*, *zezųl*

Vaška: *dųzal*, *mųgel*, *išel*, *divųnil*, *videl*, *ųzel*, *sųgnol*, *čųl*, *izųl*

4.2. Gubljenje: $l > \emptyset$ (●)

Gubljenje refleksa završnoga *l* prisutno je u dijelu kajkavskih govora. To su govori koji nisu smješteni na kompaktnom području, već se u manjim skupinama ili pojedinačno pojavljuju na različitim područjima. Ovaj je tip razvijen na

⁵ Primjeri glagola navode se prema glagolskim vrstama.

mjestu dodira cjeline s očuvanim *l* i cjelina s razvojem *l* u *u*, *w*, *v* ili *f*. Potvrđen je i na rubu područja s očuvanim *l* prema nenaseljenom području višega gorja (Medvednice).⁶

Ovaj se tip smatrao značajkom čakavskoga narječja, i to tzv. insularizmom, inovacijom karakterističnom za otočne govore (usp. npr. Brozović 1988: 84). Kajkavska građa pokazuje da je pojava gubljenja završnoga *l* proširenija te je zastupljena i na sjeveru hrvatskoga jezika. Uz to, podudaraju se zaključci o medijskom položaju „tipa *o*” u odnosu na okolne tipove na kajkavskom i čakavskom području.⁷

Ovaj je tip zabilježen u punktovima: Gornja Pušća, Hruševac Puščanski, Krajska Ves, Noršić Selo, Pleš, Pojatno (Šporčić 2022), Rijeka Voćanska; dubletno u punktovima Hrastovsko, Laz Bistrički, Sveti Matej, Šagudovec; u Tuhovcu jedna od triju mogućnosti. U punktovima s dubletnim razvojem (npr. s mogućnošću i čuvanja i gubljenja *l*) *l* čini se da se češće gubi u nenaglašenom slogu, a čuva u naglašenom.

Gornja Pušća: *pripovēda*, *klēča*, *opà*, *imà*, *rēke*, *mēkni* ‘maknuo’, *dē* ‘djeo’, *sedē*, *prija*, *zezù* ‘izuo’

Hrastovsko: *povēdallpovēdal*, *mōčallmōčal*, *zdigellzdigel*, *prijallprijal*, *zēllzēl*, *sēllsēl*

Krajska Ves: *pusēka*, *brà*, *ziščipà*, *klēča*, *pīsa*, *pēke*, *vliēke*, *bī*, *ōtišči se* ‘otaštio se’, *štē*, *preživē* ‘preživio’

Noršić Selo: *imà*, *dēla*, *rēka*, *posika*, *pokosi*, *posuši*, *zābī*, *pēni* ‘udario, inf. *pēnit*’, *jī*, *tī*, *izù*

Punktovi s osnovnim razvojem u poluvokalno *u* ili dvousnjeni sonant *w*, uključujući i one s daljnjim razvojem bilo u smjeru gubljenja ili stezanja kod nekih tipova glagola ili pak u smjeru zubnousnenoga *v*⁸ odnosno *f*, smješteni su na sjeveru i zapadu kajkavskoga narječja.

⁶ Na sličan se način izdvaja i govor mjesta Ruševac na Bilogori: »Susreću se i govori u kojima je otpao, npr. *ču*, *iši* (neki varaždinski govori, te jedan izoliran govor – Ruševac, na Bilogori« (Lončarić 1996: 112).

⁷ Na temelju jezične karte »-*l* u glagolskom pridjevu radnom m. r. jd.« za čakavsko je narječje zaključeno: »Gledajući položaj toga tipa unutar čakavskoga areala, zapaža se kako je smješten između tipa s očuvanim *l* s jedne strane i tipova s vokalizacijom, bilo u *a* ili u *o*, s druge. Kako pokazuje karta, tip s očuvanim *l* i tipovi s vokalizacijom *l* u *a* ili u *o* gotovo nigdje nisu u izravnom dodiru – između njih je tip *l* > *o*« (Menac-Mihalić i Celinić u tisku).

⁸ Usp. npr. u Lanišću kraj Buzeta, Račicama, Studeni i drugdje (Vranić 1996: 288–289).

4.3. $l > \underline{u}llw$ (▲), 4.4. $l > v$ (▼) i 4.5. $l > f$ (▶)

Tip sa sustavnim razvojem $l > \underline{u}llw$ (tip 3) neovisno o tipu glagola zastupljen je na širem varaždinskom području, ponegdje dubletno s daljnjim razvojem u *v*, sonant koji se na kraju riječi ne zamjenjuje *s/f* (tip 4) ili pak s razvojem *u/f* (tip 5); kod nekih kajkavaca ikavaca (Bašić Breg, Šenkovec) te nekih zapadnogoranskih govora (Delnice, Gerovo).

Bašić Breg (okolica Noršić Sela): *imòu, dèlou, bìu, rèkou, posikou, pokosiù, zgubiù, jìu, zèu, čùu*

Delnice: *smèjau, štèu, dàu, xòdiu, vùdryu, sèu, s'ýdyu, j'ýu, xt'ýu*

Gerovo: *dřžou, dòu, šòu, p'řšou, vùdryu, svydačyù, s'ýu, sèdyu, j'ýu, suâzyu*

Šenkovec (na Sutli): *dřžaw, dâw, išaw, b'iw, vudriw, sèw se, j'iw, xtiw||ftiw, zèw, počew, zizûw*

U Međimurju je veći broj govora s dubletnim razvojem, gdje jedni glagoli imaju razvoj u *l*, a drugi u *u* bez jasnih pravila raspodjele (Goričan, Mala Subotica, Orehovica) ili su dvostrukosti u istim glagolima (Držimurec, djelomično Putjane).

Držimurec: *b'ù||bil, zmislìu||zmslil*

Mala Subotica: *drèzau, pròdal, stàu, pòscall||pòscau, òstau, dnèsel, dòšell||dòšeu, prèšel, dišel, pòjel, zèl, prijel, b'ñnùl, pogòtnou*

Putjane: *dòl||dòu, išell||išeu, zìsell||zišeu, bìu, sèu, zèl||zèu, j'èu, štèu, zùl*

Tip s razvojem $l > v$ zabilježen je u dvama punktovima (Sračinec, Sveti Ilija), dubletno s prethodnim tipom.

Sračinec: *pučesòu||pučesòw||pučesòv, mògeu||mògew||mògev, pusîekeu||pusîekew||pusîekew, kùpiù||kùpiw||kùpiv, sèu||sèw||sèv, uzùu||uzùw||uzùv*

Sveti Ilija: *spùknqu||spùknqw||spùknqv, rèkyu||rèkyw||rèkyv, štèu||štèw||štèv, dèu||ldèw||dèv, zèu||zèw||zèv, čùu||čùw||čùv*

Tip sa sustavnim i dosljednim razvojem $l > f$ postoji u podravskom govoru Svetoga Đurđa.

Sveti Đurđ: *dřžaf, dòf, zìšef, b'if, počyf, vùdryf, sèf, vidéf, sèdef, j'èf, štèf, zèf, zùf*

Razvoj u *u*, uz čuvanje *l* i gubljenje *l*, postoji i u Tuhovcu.

Tuhovec: *dâl, kupûvau, zdîgiu||zdîgi, j'èl, vidiu||vidi*

Drugu skupinu čine govori u kojima je razvoj ishodišnoga završnoga *l* uvjetovan. Tu se prepleću dva ili više razvoja iz prve skupine, raspodijeljena ovisno o (ne)naglašenosti sloga te o ishodišnim samoglasnicima koji prethode sonantu *l*, odnosno njihovim odrazima. U dijelu tih govora dolazi i do stezanja. Termin „stezanje” ovdje rabimo kao *terminus technicus*⁹ kada je rezultat razvoja dvaju ishodišnih fonema (završnoga *l* i samoglasnika koji mu prethodi) treći fonem, koji, poznavajući cjelokupan fonološki sustav govora, sam po sebi nije regularan rezultat razvoja niti prvoga niti drugoga fonema, odnosno, prikazano formulom: $V_1 + l > V_2$.¹⁰ Taj termin ne rabimo da bismo uputili na razvoj jer često nije jasno kakva je bila stvarna relativna kronologija stezanja odnosno gubljenja.

4.6. Čuvanje *l* + -*ávil* > -*áj* (☀)

U govoru Preloga, uz čuvanje *l*, u dijelu glagola IV. vrste na -*ávi*- završni je slijed -*ávil* dao -*áj*.

Prelog: *smějal se, dŕžal, išel, vùdryl, sěl se, videl, zěl, zùl ~ napràj, pupràj, ũstáj, spráj*

4.7. Čuvanje + gubljenje + stezanje (☀)

U ovom se tipu prepleću tri vrste razvoja – čuvanje, gubljenje i stezanje – ovisno o samoglasničkoj i prozodijskoj strukturi sloga. U naglašenom slogu s monofongom završno se *l* čuva, a u naglašenom slogu s diftongom odraz *l* se izgubio. U nenaglašenom su se slogu sljedovi *il* i *əl* stegnuli, a u ostalima su se izgubili. Takvi su govori Desinića, Pavlovca Pregradskoga, Velike Horvatske i Vinagore u sutlanskom području.

Govori ovoga tipa različitoga su fonološkog razvoja. Različiti ishodišni samoglasnici imaju diftonški, odnosno monoftonški razvoj. Završno *l* u ovom tipu rezultat je diftongacije samoglasnika, a ne razvoja *l* > *ɥ*; prema pravilu, odraz se završnoga *l* iza diftonga izgubio, npr. diftong tipa *aɥ* u svim je govorima ovoga tipa redovan odraz dugoga *ā* (usp. Velika Horvatska: *blāɥgo, trāɥva*).

Desinić: *pil, vučil||vúčō, jál, ftěl, měl, obùl ~ stáɥ, bàɥ se, djáɥ, oráɥ, vzeǰ||zèǰ, prejèǰ, posěka, vída ~ pèǰko, vùšo, pokòɥso, zdǰigno*

Pavlovec Pregradski:¹¹ *šòl, zašil, jál, ftěl, směl, měl*,¹² *zěl, ũbùl ~ ũràɥ, bàɥ se*;

⁹ Usp. assimilation of emergent vowel sequences (misleadingly referred to as *sažimanje* ‘contraction’ in the literature) to long monophthongs (o or a) (Greenberg 2020: 293).

¹⁰ V = samoglasnik.

¹¹ U ovom se govoru završno *l* može ostvariti i tvrđe, velarnije – kao *l*, što ovdje nije posebno bilježeno.

¹² Uz nazale zatvoreno *ɛ* zamjenjuje se otvorenim *ɛ*.

*zavějza, zgóura, vıda, žıva ~ rěiku, něısu*¹³, *pykóusu, xóudu*

Kombinacija čuvanja, stezanja i gubljenja zabilježena u punktu Gornja Jelenska u Moslavini nešto je drukčija od spomenutih sutlanskih govora, k tomu i razmjerno nesustavna. Riječ je o doseljeničkom goranskom govoru. Prema nevelikom broju primjera iz građe, u Gornjoj Jelenskoj čuvanje je zabilježeno u nenaglašenim sljedovima *al* i *il*, stezanje kod nenaglašenoga *əl*, gubljenje kod naglašenoga *ul*, a kod naglašenoga *əl* zabilježen je po jedan primjer čuvanja i gubljenja.

Gornja Jelenska: *tāncal, smějāl, dóbil, prěl ~ posěku, pěku, rěku, otišu, dōšu ~ čü, klē*

4.8. Gubljenje + stezanje, tip 1 ( )

To je jedan od dvaju tipova u kojima je došlo do prepletanja gubljenja i stezanja, ovisno o samoglasniku i prozodiji zadnjega/jedinoga sloga. Do gubljenja je u ovom tipu došlo u svakom naglašenom slogu te u nenaglašenim slogovima osim onoga sa sljedovima *il* i *əl*, gdje je došlo do stezanja. Tip je potvrđen u govoru Plavića.¹⁴

Plavić: *orò, posjò, ftě, mę, zę, klě, prijě, čò, obò, gùta, posěka, vısa, žıva ~ pěko, mũgo, govòro, zgũbo, pũsto*

4.9. Gubljenje + stezanje, tip 2 ( )

U naglašenim ishodišnim sljedovima *al*, *el*, *ol*, *ul* došlo je do gubljenja odraza *l*, a do stezanja u naglašenima *il*, *ěl*, *əl* te u svim potvrđenim nenaglašenim slogovima, neovisno o samoglasniku.¹⁵ Tip je potvrđen u Gornjem Maclju. U nenaglašenom položaju rezultat stezanja redovito je *u*, a u naglašenom koji od labijaliziranih samoglasnika *ö* ili *ü*, kao odraza ishodišnoga *u*. Moglo bi se pretpostaviti, na temelju primjera stezanja, da je prije njega došlo do zamjene *l* > *u*, odnosno da je *u* prouzročilo zamjenu samoglasnika prednjega niza samoglasnikom stražnjega niza ili samoglasnikom *ə*. Stanje u Proseniku s glagolima kojima osnova završava na *i* (*kôusul* ‘kosio’, *süşul*, *zmòčul se*, *vlěznul*¹⁶) pokazuje da nije nužno pretpostaviti prethodni razvoj *l* > *u* da bi se protumačila takva zamjena.

Gornji Macelj: *smäjğ sä, uprğ, plă, să, čü, ubü ~ ftò ‘htio’, mò ‘imao’, prijò, gbò, puvědu, dëlu, pëısu, vòüžgu, vârgu*,¹⁷ *zgôübu, sêıdu*

¹³ Uz nazale diftong je zatvoreniji.

¹⁴ Govor je jednonaglasan.

¹⁵ U građi za nekoliko kombinacija nije bilo potvrde: naglašeno *əl* potvrđeno je samo u *šò* ‘išao’, glagolu za koji se pokazalo da u mnogim govorima ima atipičan razvoj, zbog čega nije uzet u obzir; bez potvrda su i nenaglašeni sljedovi *el*, *əl* i *ul*.

¹⁶ Usp. inf. *vlěznyty*.

¹⁷ Inf. *vrěičti*.

4.10. *l > u* + stezanje u sljedovima *il, əl* (▲)

Osnovni je razvoj govora ove skupine *l > u*. Glagoli sa završnim ishodišnim slijedom *il, əl* u nenaglašenom položaju, gdje je došlo do stezanja, odstupaju od toga pravila. To su govori koji u nenaglašenom položaju imaju četverosamoglasnički sustav, u kojem ostvaraj fonema koji se nalazi na stražnjem gornjem polju samoglasničkoga trokuta varira od *o* preko *o̞, u̞* do *u*. U građi je taj fonem označen znakom *u*. Govori su to sutlanskoga područja: Dubravica, Hum na Sutli, Movrač.

Hum na Sutli: *zetsk̄u, dj̄u, p̄us̄ek̄u, b̄u se, j̄emāu, z̄r̄aj̄tāu se, p̄ub̄īu se, ft̄ēu, m̄ēu, v̄idāu, pr̄j̄ēu, z̄īu* ‘izuo’ ~ *nev̄uč̄u, d̄ōub̄u, nev̄adu, zd̄ign̄u*¹⁸

Movrač: *ur̄ou, d̄el̄ou, xm̄ēu, k̄ysīu, ml̄au, ft̄au* ‘htio’, *prej̄ēu, č̄ēu* ‘čuo’ ~ *xv̄iš̄u, m̄ugu, r̄eku, zḡibu, p̄ok̄usu*

Ovomu tipu pripada i goranski govor Ravne Gore, s tim da je u njemu, osim kod *il* i *əl*, do stezanja došlo i u slijedu *əl*:

Ravna Gora: *bīu, d̄au, š̄ou, ht̄ēu, poč̄ēu, sazīu, m̄et̄ou, vr̄iskou, sliš̄ou* ~ *sp̄ustu, uš̄ip̄nu, p̄iš̄u, p̄adu, l̄egu, p̄eku, v̄idu, l̄etu*

4.11. *l > u* + gubljenje u slijedu *ul* (▲)

I u ovoj je skupini osnovni razvoj *l > u*. Glagoli sa završnim slijedom *ul*, u kojem refleks izostaje, odnosno u kojem se može pretpostaviti njegovo gubljenje slijedom: *ul > uu > u*, u naglašenom i u nenaglašenom slogu, odstupaju od osnovnoga razvoja. Takav razvoj imaju i glagoli II. vrste sa sufiksom *-no-* u govorima koji u nenaglašenom slogu imaju izjednačen razvoj *o* i *u*. To su govori na sjeveru Hrvatskoga zagorja: Gornje Vratno, Jelovec Voćanski, Maruševac, Veliki Lovrečan.

Gornje Vratno: *p̄is̄au, p̄us̄ek̄au, r̄ek̄īu, vl̄ek̄īu, vudrīu, sūsīu, p̄osūsīu, puz̄abīu, sid̄ēu, prījau* ~ *ub̄u, uz̄u, č̄u*

Jelovec Voćanski: *s̄īj̄au, puv̄ied̄au, up̄au, p̄ol̄ij̄au, m̄ogīu, pusīekīu, puz̄abīu, im̄ēu||m̄ēu, j̄ēu, prījau* ~ *uz̄u*

Veliki Lovrečan: *orāu, p̄is̄au, d̄elāu, cv̄ēu, r̄ekīu, nīesīu, vudrīu, prījau, b̄ou* ~ *uz̄u, č̄u, v̄j̄nu se*¹⁹

4.12. *l > u* + stezanje + gubljenje kod *ul* (▲)

U govoru Broda na Kupi, Čabra, Tršća, uz osnovni razvoj u *u*, dolazi do stezanja u sljedovima *il, əl, əl* te do gubljenja u slijedu *ul*:

Brod na Kupi: *sm̄ej̄au, š̄u, v̄ȳdru, b̄ȳu, sȳu, v̄idu, j̄ȳu, t̄ou, z̄ēu*,²⁰ *pōcēu*

¹⁸ Usp. inf. *zdigniti*.

¹⁹ Usp. inf. *vj̄n̄oti*.

²⁰ U rukopisu je *u* u nekim primjerima zapisano znakom *u*.

Čabar: *sm̃ljoũ, d̃aũ, ṽedru, s̃oũ* ‘sjeo’, *vidu, vz̃iũ, p̃áčỹu, s̃azu*²¹

Tršće: *sm̃ejoũ, č̃itoũ, d̃ěřžoũ, š̃ũ, p̃ar̃šu, z̃ěšu, ṽedru, bĩu, s̃oũll̃soũ, vĩdu, s̃edu, j̃oũll̃joũ, t̃ũ, z̃iũ, p̃áč̃iu, s̃azu*

U Jarušju stezanje zahvaća sljedove *il* (dijelom) te *ěl*, uz gubljenje u *ul*.

Jarušje: *oroũ* ‘orao’, *tkoũ, pĩu, p̃opu* ‘popio’, *vudrũ, vřš̃u* ‘vršio’ (u dijelu Jarušja i: *bĩu* ‘bio’, *premoč̃u* ‘promoćio’, *ubũ* ‘ubio’), *s̃eu, dũ* ‘djeo, stavio’ (inf. *d̃it*), *sidũ, jũ* ‘jeo’, *poj̃u, ubũ* ‘obuo’

U Prezidu stezanje se javlja u slijedu *al*, a gubljenje u slijedu *ul* – drugdje je razvoj *l > u*.

Prezid: *sm̃ejoũ, br̃oũ, d̃řžoũ, d̃oũ, š̃u, z̃oũ, ṽedreũ, s̃eu, vĩdeu, s̃edeu, zĩu, s̃azu*

U Mariji Gorici, kako pokazuje građa, stanje je razmjerno nesustavno: razvoj *l > u* postoji u sljedovima *al, əl, il, ěl, el* i *ul*, ali i s dubletnim stezanjem kod *al, əl, el* i *ul*.

Marija Gorica: *m̃uč̃o, sm̃ijo, č̃es̃au, b̃ěžo, op̃a^u, pr̃ěša^ull̃pr̃ěšo, xudrĩu, prĩjeũll̃prĩjo, č̃ũll̃č̃u^u*

4.13. *l > v* + stezanje (∇)

U goranskom govoru Crnoga Luga (Kovač i Malnar Jurišić 2016) *l* je dalo *v*, koje se pred stankom obezvučuje u *y*, ali se, kako se čini, ne zamjenjuje sa *f*, što je slučaj sa *v* drugoga porijekla. Uz taj osnovni razvoj, moguće je i stezanje.

Crni Lug: *sp̃oγ ‘spavao’, st̃oγ, t̃oγ ‘htio’, p̃oγ, pr̃ošoγ ~ ñěsto*

4.14. *l > o* + gubljenje + stezanje (⊖)

U međimurskom punktu Banfi *l* se razvilo u *o*, ispred kojega se u nekim glagolskim tipovima izgubio refleks samoglasnika. Refleks *l* izgubio se kod naglašenoga *ul*. Diftong *o^u* na mjestu *al* (*d̃o^u* ‘dao’, *dj̃o^u* ‘djeo’ prema inf. *dj̃o^utỹ||dj̃o^utỹ*) vjerojatno se treba interpretirati kao stezanje jer je u tom govoru dugo *ā* dalo otvoreniji diftong *o^u* (usp. ž. r. jd. *d^uo^ula, dj̃o^ula*), koji se samo uz nazale zamjenjuje s *o^u*.

Banfi: *št̃ẽjo, m̃ẽjo, z̃ẽjo, b̃ě̃ž̃o, č̃ẽso, õpo, d̃õjš̃o, ñẽso, r̃o^uso, ml̃o^utĩo, poz̃o^ubĩo, s̃ĩẽdĩo, vĩdĩo ~ zũ, č̃ũ ~ d̃o^u, dj̃o^u*

4.15. *l > o* u nenaglašenom slogu + *l > u* u naglašenom slogu (⊕)

U Svetom Martinu na Muri refleks *l* ovisi o naglašenosti sloga: u nenaglašenom slogu refleks je *o*, a u naglašenom *u*.

²¹ U rukopisu je promatrano *u* ponekad zabilježeno kao *u*.

Sveti Martin na Muri: *čito, džžo, išo, vidijo, sèdijo, počno ~ dòu, sèu, jèu, štèu, zèu*

Uz spomenute tipove potvrđene građom, izgledno je da bi se u neistraženim govovima mogli pronaći još neki tipovi razvoja završnoga *l* koji ovdje nisu navedeni.

Govori s dvostrukostima, ili u slučaju Tuhovca s trostrukošću, obično su oni koji su smješteni na području međusobnoga dodira većih cjelina s određenim tipovima razvoja. Međutim, kako pokazuje karta, nije sa svim punktovima tako. Laz Bistrički, Sveti Matej, Šagudovec – govori na sjevernim pobrđima Medvednice – okruženi su s jedne strane govovima s očuvanim *l*, a s druge je nenaseljeno područje razmjerno više gore (Medvednice), s čije su druge strane opet govori s očuvanim *l*. Nameće se pitanje zašto se u tim punktovima završno *l* fakultativno gubi te, s tim u vezi, i pitanje je li možda u tim punktovima inačica bez *l* starija, a ona sa završnim *l* novija, nastala kao posljedica restitucije pod utjecajem okolnih govora. Kao nastavak iste hipoteze, a na temelju zaključka koji proizlazi iz karte – da se područje s gubljenjem *l* javlja kao prijelazno područje između područja s očuvanim *l* i područja s kojim drugim razvojem (poluvokalnim, vokalnim i sl.) – nameće se i pitanje nije li nekada područje s poluvokalnim, ili kojim drugim, razvojem na tom prostoru bilo proširenije.²²

5. Zaključak

U dostupnoj smo građi utvrdile 15 tipova razvoja završnoga *l* u muškom rodu jednine glagolskoga pridjeva radnoga u kajkavskom narječju u Hrvatskoj i prikazale ih na karti. Vjerojatno je da bi se u dosad neistraženim ili nedovoljno istraženim govovima mogli pronaći još neki tipovi razvoja završnoga *l* koji u dosadašnjim istraživanjima nisu pronađeni pa ovdje nisu navedeni.

Na kajkavskom području zastupljeni su tipovi razvoja poznati i potvrđeni i u brojnim nekajkavskim govovima hrvatskoga jezika. Izglose razvoja završnoga *l* ne dijele narječja hrvatskoga jezika na način kako se to do sada smatralo. Mislimo da treba nastaviti istraživati na terenu, ali i razmišljati više o poveznicama nego o razdjelnicama među narječjima.

²² Iz terenskih istraživanja Anite Celinić može se zaključiti kako govora s dubletnim gubljenjemllčuvanjem *l* ima više nego što je to označeno na karti. Naime, ovdje su kartografirani samo oni punktovi iz kojih postoji dostatna količina pisane građe. Oni punktovi koji su istraženi usput, ali bez dovoljno potvrda u pisanoj građi, nisu kartografirani. Tako se može tvrditi da govora s gubljenjemllčuvanjem *l* ima u okolici Zlatara te, također, da je takav govor Završja Začretskoga sjeverozapadno od Svetoga Križa Začretja.

Kratice, punktovi i izvori građe²³

HJA = Upitnik za *Hrvatski jezični atlas*

OLA = Upitnik za *Općeslavenski jezični atlas*

GHZ = građa s projekta *Govori Hrvatskoga zagorja*²⁴

Uz punktove za koje je građa preuzeta iz literature navedena je bibliografska bilješka.

Apt = Apatovec – HJA; **Bed** = Bednja – GHZ; **BKs** = Bregi Kostelski – GHZ; **BIP** = Blatnica Pokupska – HJA; **Bnf** = Banfi – HJA; **Brč** = Brčevac – HJA; **BrK** = Brod na Kupi – HJA; **Bsr** = Novaki Bistranski – HJA; **BšB** = Bašić Breg – GHZ; **BšZ** = Biškupec Zelinski – HJA; **Cir** = Cirkvena – HJA; **CLg** = Crni Lug (Kovač i Malnar Jurišić 2016); **Cub** = Cubinec – HJA, OLA; **Čbr** = Čabar – HJA; **Dca** = Dubravica – HJA; **DDb** = Donja Dubrava (Kovač 2014); **Des** = Desinić – GHZ; **Dln** = Delnice – HJA; **Dmg** = Domagović – OLA; **Dms** = Domaslovec – OLA; **DSe** = Dugo Selo – HJA; **Džm** = Držimurec (Šafarić 2002/2003); **Đur** = Đurđevac – HJA; **Far** = Farkašić – HJA; **Gčn** = Goričan (Gudlin 2014); **Gdn** = Gredenec – GHZ; **GJI** = Gornja Jelenska – HJA, rkp. građa M. Lončarića; **Gol** = Gola – HJA; **GPš** = Gornja Pušća (Jugovo Selo) – HJA; **Grv** = Gerovo – HJA; **Gvr** = Gornje Vrapče – HJA; **Hiž** = Hižanovec – HJA; **Hle** = Hlebine – HJA; **Hor** = Horvati – HJA; **Hrs** = Hrastelnica – HJA; **Hst** = Hrastovsko – HJA; **Hum** = Hum na Sutli – HJA; **Ivn** = Ivanec (Hrg 1996); **Jgnj** = Jagnjedovec – HJA; **Jrš** = Jarušje – HJA; **Jsnj** = Jesenje – HJA; **JVć** = Jelovec Voćanski – HJA; **Kln** = Kalnik – HJA; **KnG** = Knez Gorica – HJA; **Kpn** = Kupinec – HJA; **Kra** = Krašić – HJA; **Krp** = Krapje – HJA; **Krv** = Kravarsko – HJA; **KVs** = Krajska Ves – GHZ; **Lek** = Lekenik – HJA; **Lgl** = Lepoglava – HJA, GHZ; **Lkd** = Lukovdol – HJA; **Lob** = Lobor – HJA; **LSr** = Lijevo Sredičko – HJA; **LzB** = Laz Bistrički – HJA; **Mar** = Martinac – HJA; **MBi** = Marija Bistrica – HJA; **McD** = Donji Macelj – GHZ; **McG** = Gornji Macelj – GHZ; **Mčl** = Močile – OLA; **MGo** = Marija Gorica – HJA; **Mrc** = Mraclín – HJA; **Mrš** = Maruševac – HJA; **MSb** = Mala Subotica (Skok 2012); **Mvr** = Movrač – GHZ; **NGb** = Novi Golubovec – GHZ; **Nrš** = Noršić Selo – GHZ; **Ohv** = Orehovica (Hodak 2004); **Orv** = Orlovac – HJA; **PBr** = Posavski Bregi – HJA; **Pet** = Peteranec – HJA; **Pis** = Pisarovina – HJA; **Ple** = Gornja Plemenščina – HJA; **Piš** = Pleš – GHZ; **Plv** = Plavić – GHZ; **Pož** = Požun – HJA; **PrD** = Prodin Dol – HJA; **Pre** = Prelog – HJA, OLA; **Prs** = Preseka – HJA; **PSe** = Podravske Sesvete – HJA; **PTh** = Prosenik (Tuheljski) – GHZ; **Ptm** = Pitoma-

²³ Punktovi Dubrava Zabočka (Menac-Mihalić i Celinić 2012), Gornja Konjščina (Gudek 2013), Hruševac Pušćanski – GHZ, Kostelsko – GHZ, Oroslavje – GHZ, Sveti Matej – GHZ, Vagovina – HJA i Vinagora – GHZ, koje spominjemo u tekstu, nisu uvršteni na kartu jer su preblizu susjednim punktovima.

²⁴ Interni projekt Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 2014. – 2017., voditeljica A. Celinić.

ča – HJA; **Put** = Putjane – HJA; **PvP** = Pavlovec Pregradski – GHZ; **Pzd** = Prezid (Malnar 2012); **Rdb** = Radoboj – HJA; **Reč** = Rečica Kriška – HJA; **Rpš** = Repušnica – HJA; **RVć** = Rijeka Voćanska – HJA; **RvG** = Ravna Gora – HJA; **Sdv** = Sudovec – HJA; **SĐu** = Sveti Đurđ – HJA; **SII** = Sveti Ilija – HJA; **SKZ** = Sveti Križ Začretje – OLA, HJA; **SMA** = Sveta Marija (Francić i Menac-Mihalić 2020); **Smb** = Samobor – HJA; **SMM** = Sveti Martin na Muri – HJA; **SNe** = Sveta Nedelja – HJA; **Srč** = Sračinec – HJA; **Stt** = Stative – HJA; **Šen** = Šenkovec (kraj Brdovca) – HJA; **Šes** = Šestine – HJA; **Šgd** = Šagudovec – GHZ; **Šim** = Šimljanik – HJA; **ŠmG** = Gornja Šemnica (Oraić Rabušić 2009); **TrD** = Desno Trebarjevo – HJA; **Trš** = Tršće – HJA; **Tuh** = Tuhovec – HJA; **VHr** = Velika Horvatska – GHZ; **Viv** = Vivodina – HJA; **VLv** = Veliki Lovrečan – GHZ; **Vrj** = Virje – HJA; **Všk** = Vaška – HJA; **VtG** = Gornje Vratno – GHZ; **VTr** = Veliko Trgovišće – HJA; **Zaj** = Zajezda – HJA; **Zdn** = Zdenčina – HJA

Punktovi i kratice

Apatovec **Apt**; Banfi **Bnf**; Bašić Breg **BšB**; Bednja **Bed**; Biškupec Zelinski **BšZ**; Blatnica Pokupska **BIP**; Brčevac **Brč**; Bregi Kostelski **BKs**; Brod na Kupi **BrK**; Cirkvena **Cir**; Crni Lug **CLg**; Cubinec **Cub**; Čabar **Čbr**; Delnice **Dln**; Desinić **Des**; Desno Trebarjevo **TrD**; Domagović **Dmg**; Domaslovec **Dms**; Donja Dubrava **DDb**; Donji Macelj **McD**; Držimurec **Džm**; Dubravica **Dca**; Dugo Selo **DSe**; Đurđevac **Đur**; Farkašić **Far**; Gerovo **Grv**; Gola **Gol**; Goričan **Gčn**; Gornja Jelenska **GJI**; Gornja Plemenščina **Ple**; Gornja Pušća (Jugovo Selo) **GPš**; Gornja Šemnica **ŠmG**; Gornje Vrapče **Gvr**; Gornje Vratno **VtG**; Gornji Macelj **McG**; Gredenec **Gdn**; Hižanovec **Hiž**; Hlebine **Hle**; Horvati **Hor**; Hrastelnica **Hrs**; Hrastovsko **Hst**; Hum na Sutli **Hum**; Ivanec **Ivn**; Jagnjedovec **Jgnj**; Jarušje **Jrš**; Jelovec Voćanski **JVć**; Jesenje **Jsnj**; Kalnik **Kln**; Knez Gorica **KnG**; Krajska Ves **KVs**; Krapje **Krp**; Krašić **Kra**; Kravarsko **Krv**; Kupinec **Kpn**; Laz Bistrički **LzB**; Lekenik **Lek**; Lepoglava **Lgl**; Lijevo Sredičko **LSr**; Lobor **Lob**; Lukovdol **Lkd**; Mala Subotica **MSb**; Marija Bistrica **MBi**; Marija Gorica **MGo**; Martinac **Mar**; Maruševac **Mrš**; Močile **Mčl**; Movrač **Mvr**; Mraclin **Mrc**; Noršić Selo **Nrš**; Novaki Bistranski **Bsr**; Novi Golubovec **NGb**; Orehovica **Ohv**; Orlovac **Orv**; Pavlovec Pregradski **PvP**; Peteranec **Pet**; Pisarovina **Pis**; Pitomača **Ptm**; Plavić **Plv**; Pleš **Plš**; Podravske Sesvete **PSe**; Posavski Bregi **PBr**; Požun **Pož**; Prelog **Pre**; Preseka **Prs**; Prezid **Pzd**; Prodin Dol **PrD**; Prosenik (Tuheljski) **PTh**; Putjane **Put**; Radoboj **Rdb**; Ravna Gora **RvG**; Rečica Kriška **Reč**; Repušnica **Rpš**; Rijeka Voćanska **RVć**; Samobor **Smb**; Sračinec **Srč**; Stative **Stt**; Sudovec **Sdv**; Sveta Marija **SMA**; Sveta Nedelja **SNe**; Sveti Đurđ **SĐu**; Sveti Ilija **SII**; Sveti Križ Začretje **SKZ**; Sveti Martin na Muri **SMM**; Šagudovec **Šgd**; Šenkovec (kraj Brdovca) **Šen**; Šestine **Šes**; Šimljanik **Šim**; Tršće **Trš**; Tuhovec **Tuh**; Vaška **Všk**; Velika Horvatska **VHr**; Veliki Lovrečan **VLv**; Veliko Trgovišće **VTr**; Virje **Vrj**; Vivodina **Viv**; Zajezda **Zaj**; Zdenčina **Zdn**

Literatura

- Brozović, Dalibor; Ivić, Pavle. 1988. *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Brozović, Dalibor; Lisac, Josip. 1981. Začretje. *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Posebna izdanja, LV/9. Ur. Pavle Ivić, Nedim Filipović i dr. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 315–323.
- Celinić, Anita. 2015. Fonologija Rijeke Voćanske i voćanskoga kraja (na sjeveru Hrvatskoga zagorja). *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 19, Zagreb, 25–77.
- Celinić, Anita. 2021. Geolingvistički pogled na završno *l* u glagolskom pridjevu radnom u govorima Hrvatskoga zagorja. *Kroz prostor i vrijeme. Zbornik u čast Miri Menac-Mihalić*. Ur. Anđela Frančić, Boris Kuzmić, Marija Malnar Jurišić. Zagreb: FF press, 79–93.
- Frančić, Anđela; Menac-Mihalić, Mira. 2020. *Rječnik frazema i poslovice međimurskoga govora Svete Marije. Kaj? Storijska Kanižaj!* Zagreb: Knjigra.
- Greenberg, Marc L. 2020. The Western South Slavic Change *-l > -o/-a* and Attendant Phenomena: Diachronic, Diatopic, Terminological, and Typological Considerations. *Dijalekti, jezična povijest i tradicija. Zbornik u čast Josipu Liscu*. Ur. Josip Bratulić, Gordana Čupković, Josip Galić. Zadar – Zagreb – Zadar: Sveučilište u Zadru – Matica hrvatska – Ogranak Matice hrvatske u Zadru, 279–296.
- Gudek, Vedrana. 2013. *Opis govora Gornje Konjščine*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Gudlin, Kristina. 2014. *Govor u Goričanu – vokalizam i konsonantizam*. Seminarski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Hodak, Marija. 2004. *Govor Orehovice*. Seminarski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Hrg, Franjo. 1996. *Ivanečki govor i rječnik*. Ivanec: Narodno sveučilište „Đuro Arnold”.
- Ivšić, Stjepan. 1936. Jezik Hrvata kajkavaca. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, 48, Zagreb, 47–88.
- Ivšić, Stjepan. 1970. *Poredbena slavenska gramatika* [prir. Radoslav Katičić, Josip Vrana]. Zagreb: Školska knjiga.
- Kovač, Hrvoje; Malnar Jurišić, Marija. 2016. O fonologiji govora Crnoga Luga. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 42/2, Zagreb, 483–503.
- Kovač, Martina. 2014. *Frazeologija mjesnog govora Donje Dubrave*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

- Kovačec, August. 1989. Četverotonski prozodijski sustav nekih kajkavskih govora. *Govor*, 6/2, Zagreb, 13–27.
- Lončarić, Mijo. 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Malnar, Marija. 2012. *Fonološki opis čabarskih govora na frazeološkom korpusu*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Menac-Mihalić, Mira; Celinić, Anita. 2012. *Ozvučena čitanka iz hrvatske dijalektologije*. Zagreb: Knjigra.
- Menac-Mihalić, Mira; Celinić, Anita. 2019. Završno / u glagolskom pridjevu radnom u štokavskim govorima u Hrvatskoj. *Bosanskohercegovački slavistički kongres, Zbornik radova, 1*. Ur. Senahid Halilović. Sarajevo: Slavistički komitet, 481–496.
- Menac-Mihalić, Mira; Celinić, Anita. (u tisku). Geolingvistički pogled na završno / u glagolskom pridjevu radnom u čakavskom narječju. *Sedmi hrvatski slavistički kongres: Zbornik radova sa znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem održanoga u Šibeniku od 25. do 28. rujna 2019*. Ur. Bernardina Petrović, Anđela Frančić, Marija Malnar Jurišić, Lana Molvarec i Ivica Baković. Zagreb.
- Oraić Rabušić, Ivana. 2009. Fonološki opis govora Šemnice Gornje. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 35, Zagreb, 257–279.
- Skok, Zdravka. 2012. *Kontrastivna analiza hrvatske frazeologije Međimurja i mađarskog Pomurja*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Šafarić, Ines. 2002/2003. *Govor Držimurca i Strelca*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Šporčić, Mateja. 2022. Prozodija govora Pojatna. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 26, Zagreb, 133–149.
- Vranić, Silvana. 1996. Realizacija finalnoga slogovnog /l/ u govorima čakavskoga narječja. *Hrvati i Mađari u svjetlu prožimanja kultura i jezika. Knj. 2: Priopćenja hrvatskih sekcija III. međunarodnog slavističkog skupa Teorija i praksa nastave slavenskih jezika: Pečuh, 26 – 27. travnja 1996*. Ur. Stjepan Blažetin. Pečuh: Bibliotheca Croatica Hungariae, 275–291.

A geolinguistic view of the final *l* in the *l*-participle in the Kajkavian dialect group in Croatia

Summary

In the data available to us there are fifteen types of development of the final *l* in the *l*-participle that have been identified in the Kajkavian dialect group in Croatia. The results can be seen on the map. It is probable that in the yet uninvestigated local dialects there could be some more types of development of the final *l* not recorded here. In the analyzed area are also found the types of development known and confirmed in numerous non-Kajkavian dialects of the Croatian language, among which we can single out the loss of *l*, usually considered to be specific to the Čakavian dialect group. The isoglosses of the development of the final *l* do not divide the dialects of the Croatian language in the traditionally accepted way. Research in this field should be continued, but it is already clear that we need to think more about connections than about divisions among dialects.

Ključne riječi: završno *l* u glagolskom pridjevu radnom, kajkavsko narječje, hrvatski jezik, dijalektologija, jezična karta

Keywords: final *l* in the *l*-participle, Kajkavian dialect group, Croatian language, dialectology, linguistic map